

(બ) રોગ:

સફેદ ગેર:

પાનના નીચેના ભાગમાં સફેદ અને સહેજ પીળા ટાંકણીના માથા જેવા ચાઠા પડી જાય છે. ફૂલોમાં વિકૃતિ આવતાં શીંગો ખેસતી નથી. તેના નિયંત્રણ માટે મેન્કોઝેબ ૨૫ ગ્રામ દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.

ભૂકી છારો:

છોડની ડાળી અને થડ પરના ભાગો પર ફૂગની સફેદ છારી છવાઈ જાય અને ઉત્પાદનમાં ઘટાડો થાય છે. તેના નિયંત્રણ માટે ૩૦૦ મેશ સલ્ફરની ભૂકી વિદે ૪ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે છાંટવી અથવા વેટેબલ સલ્ફર ૨૫ ગ્રામ દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.

કાપણી :

પાકની શીંગો પીળી પડે તેમજ ડાળીની શીંગો સૂકાઈ જાય અને નીચેના પાન ખરી પડે ત્યારે સવારના સમયે કાપણી કરવી.

સરેરાશ ઉત્પાદન :

૫૫૦ થી ૬૫૦ કિલોગ્રામ પ્રતિ વિદા.

મુંઝવતા પ્રશ્નો માટે સંપર્ક કરો

ડૉ. આર. એ. પટેલ (વરિષ્ઠ વૈજ્ઞાનિક અને વડા)	મો.૯૪૨૭૬ ૯૨૮૦૫
ડૉ. એસ. એમ. સોની (પશુપાલન)	મો.૯૨૨૮૩ ૩૨૬૮૧
શ્રી બી. કે. પટેલ (પાક ઉત્પાદન)	મો.૯૮૭૯૮ ૨૦૮૧૮
શ્રી એમ. આર. પટેલ (વિસ્તરણ શિક્ષણ)	મો.૮૫૧૧૨ ૨૧૧૫૮
શ્રીમતી બબીતા રામનિવાસ (ગૃહ વિજ્ઞાન)	મો.૯૧૫૭૬ ૯૫૫૭૩
શ્રી રવિ એ. કાછડિયા (કૃષિ ઈજનેર)	મો.૯૪૨૮૯ ૮૯૫૫૫

રાઈની વૈજ્ઞાનિક ખેતી પદ્ધતિ

શ્રી ભરતભાઈ કે. પટેલ | ડૉ. રમેશ એ. પટેલ

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મહેસાણા

ગણપત વિદ્યાનગર-૩૮૪ ૦૧૨, મહેસાણા-ગાંધીનગર હાઈવે,

તા.જી. મહેસાણા (ઉ.ગુ.) ફોન : ૦૨૭૬૨-૨૮૯૧૮૯

E-mail : kvkmehsana@ganpatuniversity.ac.in

Web: www.kvkmehsana.org

પ્રકાશક

ગણપત યુનિવર્સિટી

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મહેસાણા

દેશના અર્થતંત્રને સઘ્ધર બનાવવામાં તેલીબિયા પાકોનો ફાળો અર્થસૂચક છે. ભારતમાં વવાતાં તેલીબિયા પાકો પૈકી ર્ધ શિયાળું તેલીબિયા પાકોનો રાજ છે.

જમીનની પસંદગી:

રાઈના પાકને રેતાળ, ગોરાડું, મધ્યમકાળી અને સારી નિતારશક્તિ ધરાવતી જમીન અનુકૂળ આવે છે. મધ્યમ ક્ષારવાળી જમીનમાં પણ વાવેતર થઈ શકે છે.

જમીનની તૈયારી:

વિદા દીઠ ૨.૫ ટન સારું કોઠવાયેલું છાણીયું ખાતર આપી ખેડ કરી જમીનમાં ભેળવી, એક ઓરવણ કરી બે વખત ખપ્પાથી ખેડ કરી જમીન તૈયાર કરવી.

ખતની પસંદગી:

રાઈના પાક માટે ગુજરાત દાંતીવાડા રાઈ ૬ અને ૪ જાતો વિકસાવવામાં આવેલ છે. ઉંચુ તાપમાન અને ક્ષાર સામે પ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતી ગુજરાત દાંતીવાડા રાઈ-૪ ખત પિયત અને બિનપિયત પાક તરીકે વાવી શકાય છે. આ ખત મોટા દાણા વાળી, મધ્યમ ઉંચાઈ ધરાવતી અંદાજે ૧૦૬ દિવસમાં પાકતી હોવાથી ભૂકીછારા અને મોલોમશીની અસરથી બચી જાય છે.

ભિચારણનો દર અને બીજ માવજત:

રાઈના પાકમાં ૭૫૦ થી ૮૫૦ ગ્રામ/ વિદા પ્રમાણિત બીજની જરૂર પડે છે. બીજને ૮ થી ૧૦ કલાક પાણીમાં ભીંજવી રાખ્યા બાદ છાંયડામાં સુકવી ૩ ગ્રામ/ કિલો બીજ પ્રમાણે થાયરમ દવાનો પટ આપવો. ત્યારબાદ એગ્રોટોબેક્ટર અને પી.એસ.બી. કલ્ચરનો ૧૦ મીલી/ કિગ્રા બીજ દીઠ માવજત આપી વાવણી કરવી.

વાવણી સમય:

રાઈના પાકની વાવણી દિવસમાં ગરમીનું પ્રમાણ ઓછું (૩૩° સે) થાય ત્યારે એટલે કે ૮-૩૧ ઓક્ટોબર સુધીમાં કરવું. વહેલી વાવણી કરવાથી ગરમીને કારણે છોડ બની જવાથી છોડની સંખ્યા જાળવી શકાતી નથી અને મોડી વાવણી કરવાથી રોગ અને જીવાતનો ઉપદ્રવ વધે છે.

વાવણી અંતર:

બે હાર વચ્ચે ૩૦/ ૪૫/ ૬૦ સેમી અને બે છોડ વચ્ચે ૧૦ થી ૧૫ સેમી અંતર રાખી વાવણી કરવી જોઈએ.

મિશ્રપાક પદ્ધતિ:

રાઈ સાથે રજકા (બીજ માટે)નો મિશ્ર પાક લઈ શકાય છે. જેમાં રાઈનું ૭૫૦ ગ્રામ અને રજકાનું ૧૨૫૦ ગ્રામ બીજ પ્રતિ વિદે મિશ્ર કરી ચાસમાં વાવણી કરવી.

પાકની ફેરબદલી:

રાઈના પાક માટે પાકની ફેરબદલી નક્કી કરવા થયેલ પ્રયોગોના પરિણામ પરથી ગુવાર-રાઈ-બાજરી અથવા મગ-રાઈ-બાજરી અનુક્રમે આર્થિક દ્રષ્ટિએ પોષાય તેવી પાક અગ્રક્રમતા માલુમ પડેલ છે.

ખાતર વ્યવસ્થા:

૧૦૦ કિ.ગ્રા. રાઈનું ઉત્પાદન લેવા માટે પાક ૫.૦૪ કિ.ગ્રા. નાઈટ્રોજન, ૨.૩૧ કિ.ગ્રા. ફોસ્ફરસ, ૮.૫૧ કિ.ગ્રા. પોટાશ અને ૧.૨ કિ.ગ્રા. ગંધક જમીનમાંથી લે છે. જમીનમાં ગંધકની ઉણપ હોય તો વાવણી વખતે ચીરોડી (જીપ્સમ) ૬૦ કિ.ગ્રા. પ્રતિ વિદે જમીનમાં નાખવું. જમીનમાં લોહ અને જસત તત્ત્વની ઉણપ હોય તો હેક્ટરે ૧૫ કિ.ગ્રા. ફેરસ સલ્ફેટ અને ૮ કિ.ગ્રા. ઝીંક સલ્ફેટ વાવણી સમયે જમીનમાં આપવું.

ખાતર આપવાનો તબક્કો	ખાતરનું નામ અને જથ્થો (કિગ્રા/વિદા)
પાયમાં	૭૬ એસ.એસ.પી. + ૧૪ યુરિયા અથવા ડી.એ.પી.૨૭ + એમોનિયમ સલ્ફેટ-૭ અથવા ડી.એ.પી.૨૭ + યુરિયા ૩
પૂર્તિ ખાતર (વાવણી પછી ૩૫ થી ૪૦ દિવસે)	યુરિયા-૧૪ અથવા એમોનિયમ સલ્ફેટ-૩૧

પિયત વ્યવસ્થા:

રેતાળ જમીનમાં વાવણી પછી ૨૧ દિવસનાં ગાળે ૪ પિયત આપવા જોઈએ. જે પિયત પાણી મર્યાદિત હોય તો પાકની કટોકટી અવસ્થા જેમાં ફૂલ (દાંડી) નીકળવાની અવસ્થા (૩૫ દિવસે), ફૂલકાળ અવસ્થા (૫૦-૫૫ દિવસે) અને દાણા ભરાવવાની અવસ્થા (૭૦-૭૫ દિવસે) એ પિયત આપવાથી ઉત્પાદન જાળવાઈ રહે છે.

પાછલી માવજત:

વાવણી બાદ ૧૫-૨૦ દિવસે બે છોડ વચ્ચે ૧૦-૧૫ સે.મી. અંતર જાળવી છોડ આછા કરવા તથા ૧૫ અને ૩૦ દિવસે બે વખત આંતરખેડ અને નિંદણકરવું. મજુરોની અછત હોય ત્યારે પેન્ડીમીથાલીન ૪૫ મીલી ૧૦ લીટર પાણીમાં ભેળવી રાઈના સ્કૂરણ પહેલાં જમીન ઉપર સરખી રીતે છાંટવાથી અર્થક્ષમ નીંદણ નિયંત્રણ કરી શકાય છે.

પાક સંરક્ષણ:

(અ) જીવાત:

મોલોમશી, રંગીન સૂસિયા અને રાઈની માખી જેવી જીવાત ક્ષમ્યમાત્રા વટાવે ત્યારે ફોસ્ફામીડોન ૪ મીલી/ ડાયમીથોએટ ૧૦ મીલી/ ઈમીડાકલોપ્રિડ ૬ મીલી/ એસીટામીપ્રિડ ૩ ગ્રામ / બેવુરિયા બેસિઆના ૪૦ ગ્રામ/ વર્ટીસીલીયમ લેકાની ૪૦ ગ્રામ/ નિમ ઓઈલ (૧૦,૦૦૦ પીપી એમ) ૩૦ મીલી દવા ૧૦ લીટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો અથવા ક્લોરપાયરીફોસ ૧.૫ ટકા, ક્વિનાલફોસ ૧.૫ ટકા પાઉડર ૫ કિગ્રા/ વિદા પ્રમાણે છંટકાવ કરવો.